

Zdenko Duka

Predsjednik Hrvatskog novinarskog društva, Zagreb
zduka@hnd.hr

Mediji i politika

Sažetak

Politika i političari i dalje utječu na uređivanje medija i na novinare. Ako govorimo o javnoj televiziji i radiju, sadašnji Zakon o HRT-u omogućava izravnije miješanje u kadrovsku politiku na HRT-u nego ikad u zadnjih desetak godina. Nakon privatizacije tiskanih medija utjecaj politike na njih je manji ali je vrlo sofisticiran i nije prestao. Glavne stranke imaju 'svoje' novinare koje im odrađuju posao. Ogromna je uloga novinarskih spinova u građenju političkog imidža. Društveno odgovorno novinarstvo mora razotkrivati političke spinove kako bi građani kao samosvojni subjekti slobodno odlučivali o politici.

Ključne riječi: *vlasništvo, politički utjecaj, privatizacija, odgovornost, vjerodostojnost, javnost.*

Kada govorimo o hrvatskom novinarstvu, dominiraju opće ocjene o tome da je ono sada, za razliku od devedesetih godina prošlog stoljeća, **osjetno manje podložno političkim intervencijama.**

Umnogome je to privid. Istina je da ima manje izravnog, lako vidljivog, pa i karikaturalnog političkog utjecaja, ali se mnogi medijski *spinovi*, kvaziistraživanja i teme i dalje potiču i kreiraju u radionicama političara, odnosno njihovih PR-ova.

Naravno, **uvijek je najvažnije vlasništvo.** Kad govorimo o devedesetim godinama, oni mediji o kojima smo tada govorili kao neovisnima otimali su se iz vlasništva države, privatizirali se ili bili pokrenuti privatnim poduzetničkim inicijativama.

Na primjer, poslije HDZ-ovog preuzimanja vlasti 1990. godine, **Slobodna Dalmacija slovila je kao neovisan list**, ali joj nije bila dopuštena privatizacija po tzv. Markovićevom zakonu, po kojem bi je bili privatizirali novinari i urednici. Naravno, čim je došla u ruke Miroslava Kutle postala je novina HDZ-ovske desnice, **s tim da se računa da je Kutle iz nje izvukao oko 130 milijuna njemačkih maraka.**

Riječkom Novom listu uspjela je **Markovićeva privatizacija** i taj je list cijelo vrijeme zadržao neovisnu poziciju, iako je u različitim razdobljima bio pod izvjesnim utjecajem SDP-a koji je u Rijeci i na Kvarneru cijelo vrijeme na vlasti. Čuveni Feral Tribune je bio privatni list, dokapitaliziran putem MLF fonda i brojnim donacijama. Zagrebački radio Stojedinica je u svojem najproduktivnijem, najboljem razdoblju bio u dominantnom vlasništvu Grada Zagreba, ali se uspio spasiti od političke likvidacije.

Politički neovisnima su se u razdoblju devedesetih smatrali i privatni tjednici Globus i Nacional (koji je nastao 1996. godine), a onda i EPH-ov Jutarnji list, pokrenut 1998., koji je imao utjecaj na izbornu smjenu HDZ-a 2000. godine.

Danas **je medijska scena šira i raznovrsnija, ali, rekao bih, samo kvantitativno** i prema vrstama medija, uz snažan rast interneta. No dojam je da je danas čak manje stvarnog pluralizma u našim medijima nego što ga je bilo u drugoj polovici devedesetih. Ili barem to da nas se iskazani pluralizam danas manje tiče nego što nas je dirao tada.

Dnevni listovi i po dizajnu i sadržajno posve nalikuju jedni drugima. Uz ozbiljne tekstove društveno relevantnog sadržaja, sve je više senzacionalističkih napisa iz crne kronike, života estrade i *celebrityja*. **Po formatu, grafici pa i dominantnoj općoj orijentaciji - dnevnici u Hrvatskoj većinom su tabloidi.**

U privatnim medijima, nažalost, napuštaju se neke osnovne postavke novinarskog zanata koje govore o tome da novinarstvo donosi točne, provjerene i cjelovite informacije koje se provjeravaju iz više izvora i da je novinarstvo glavni promotor demokracije, nadziratelj i kritičar političke i institucionalne nomenklature društva te nadziratelj i analitičar ključnih društvenih procesa.

Poznato je da je bivši premijer Ivo Sanader imao izuzetan utjecaj na glavne listove pa su mnogi kasnije razdoblje njegove premijerske vlasti čak smatrali lošijim za slobodu medija i od razdoblja Tuđmanovih devedesetih. A za keš od 400.000 eura kupljen je zadarski Hrvatski list.

Danas su u državnom vlasništvu javni servis - Hrvatska radiotelevizija te agencija Hina, ali značajne vlasničke udjele u po prilici pola lokalnih radio stanica imaju i lokalne vlasti.

Izmjene i dopune Zakona o HRT-u koje su donesene u ljeto prošle godine značajan su korak unatrag u odnosu na ranije jer nakon petnaestak godina, ponovno omogućuju da saborski zastupnici običnom saborskom većinom odlučuju o tome tko će biti glavni ravnatelj HRT-a. Osim toga, glavni ravnatelj nikada dosada nije imao veće ovlasti, što javni servis organizacijski i interesno olako pretvara u korporaciju. Onog trenutka kada se promijeni vlast bit će moguće novom saborskom većinom smjesta promijeniti glavnog ravnatelja, a time i urednike HRT-a. Ranije je to bilo mnogo kompliciranije, jer su o glavnom ravnatelju dvotrećinskom većinom odlučivali, po prethodnom Zakonu - Programsko vijeće, a po posljednjem - Programsko vijeće i Nadzorni odbor HRT-a zajedno.

Samim tim, naravno, da je glavni ravnatelj HRT-a puno više ovisan o političkoj potpori onih koji su trenutačno na vlasti nego što je bio prije.

Ovisno o novinarima i urednicima, informativni program javnog servisa HRT-a je ili manje ili više neovisan, ali 22 godine poslije uspostavljanja države nema stabilnog zakonskog sustava javnog medijskog servisa, a posljedično onda nema niti prakse koja bi mogla funkcionirati neovisno o vladajućoj politici.

PR-ovi vladajuće stranke, točnije koalicije u Vladi, i danas žele utjecati, pa i utječu na program javne televizije i na uređivanje glavnih novina u zemlji. Osim posredstvom glavnih urednika, politički utjecaj, odnosno uređivanje, oni često uspijevaju osigurati posredstvom nekih 'svojih' novinara, a koji pak svojim 'izvorima' na taj način osiguravaju vlastitu povoljniju poziciju u redakciji. Dakle, onaj tko je 'vezan', govorim samo kao jedan primjer, na glasnogovornicu premijera ili samog premijera ima bolji rejting i bolji status jer ta redakcija može plasirati ekskluzive. To je jedan od najefikasnijih načina političkog utjecaja.

Uz to idu i ekskluzive iz 'visokih izvora'. 'Visoki izvor' anonimno se javlja posredstvom novinarskih stranica i to je važno pročitati kako bismo znali koja nas Vladina mjera od sutra očekuje. **'Visoki izvori' u ovoj Vladi postaju glavni glasnici važnih najava i vijesti.**

Ipak, pridonose li oni vjerodostojnosti i ugledu jedne novine, jednog medija? Da, u informativnom smislu, ali zapravo vrlo, vrlo kratko, ako pak nema uredničke i novinarske profesionalne snage da se iskoriste ekskluzivne informacije, ali i da se nadasve očuva neovisnost vrlo dobrom i izvrsnom profesionalnom novinarskom kvalitetom.

Ali, naravno, najvažniji su interesi vlasnika medija koji su često vezani ne samo uz poslovne nego i uz političke interese.

Da se svakako primijetiti, da zbog još neriješene predstečajne nagodbe, EPH-ov Jutarnji list posljednjih mjeseci pogoduje i popušta SDP-u.

Nemamo neovisnih televizija u privatnom vlasništvu, ali nemamo više niti jakih značajnih ozbiljnijih novina u privatnom vlasništvu. **Nema rasprava o trendovima u društvu, o ekonomskim strategijama, a istaknuti intelektualci nisu nikada ovih posljednjih desetljeća imali manji utjecaj u javnosti.** A to znači da se o politici uglavnom informira i da ju se analizira jedino na dnevno-političkoj razini.

I tu onda uvijek postoji mogućnost incesta umjesto pak pristojnog distanciranja vlasnika, urednika i novinara od političara s ciljem jačanja građanske svijesti i oblikovanja demokratske javnosti.

Media and politics

Abstract

Politics and politicians continue to affect editing media and journalists. If we're talking about public television and radio, the current Law on HRT permits more direct interference in personnel policy on HRT than ever in the last decade. After the privatization of the print media influence policy on them is smaller but it is very sophisticated and has not stopped. The main parties have 'their' journalists that they do the work. There is a huge role of journalists spins in building political image. Socially responsible journalism must disclose political spin to citizens as autonomous entities freely decide on policy.

Key words: *ownership, political impact, privatization, responsibility, credibility, public.*

This journal is open access and this work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.